

Bezdomovectví ohrožuje tisíce lidí a jejich počet roste

Vládní Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020, respektive úsilí o její uplatnění do života si zaslouží širší pozornost. Lidí ohrožených bezdomovectvím jsou desítky tisíc, odhady hovoří o více, než sto tisících, přičemž žádná koncepce dosud nebyla uplatněna. Jedním z klíčových úkolů je otázka dostupnosti sociálního bydlení.

Za bydlení je považován život členů domácnosti v bytě, nikoliv na ubytovně, v azylovém domě nebo v jiných nebytových prostorách. Ubytovny, jak je známe dnes, nejsou řešením, ale příčinou bytové nouze, resp. bezdomovectví. Provozování komerčních ubytoven bez možnosti sociální práce, v prostředí s nevyhovujícími sociálními a hygienickými podmínkami se často stává vyděračským byznysem s chudobou.

Zkušenosti ze zahraničí i z posledních desetiletí u nás hovoří jasně: Člověk, který se ocitl na ulici, už po čtrnácti dnech ztrácí pracovní návyky. Po dvou měsících na ulici bude jeho resocializace trvat v lepším případě měsíců deset. Evropské metropole, jako je například Vídeň, dospěly k názoru, že zabezpečit pro lidi v kritické situaci sociální bydlení je sedmkrát levnější, než je nechat „propadnout“ na ulici a teprve poté jim nabídnout podpůrný program.

Postoje veřejnosti vůči lidem bez domova jsou často negativní a tyto nálady ještě vyostřují pejorativní výroky některých politiků a novinářů. Jsou známy případy agrese vůči lidem bez domova včetně těžkých ublížení na zdraví, usmrcení i vražd. Mezinárodní srovnání náhledu veřejnosti na lidi bez domova a (ne)ochotu jim pomáhat ukazuje rozdíl mezi tradičními evropskými demokraciemi a postkomunistickými státy. U nás převládá názor, že za svoji situaci si každý může sám. Přitom nejsou výjimečné případy, kdy se do kritické situace, končící ztrátou bydlení, dostane člověk vlivem souhry mnoha okolností, jaké mohou potkat každého. Alarmující je pak nárůst mladých lidí bez domova, jak je patrný již v mnoha evropských zemích. Riziko, že budou čelit dlouhodobé nezaměstnanosti a rezignují na zapojení do společnosti, je příliš vysoké. Bezdomovectví je mnohorozměrný problém, který nemá pouze jednu příčinu, jejíž odstranění by problém vyřešilo. V posledku jde o odcizení se sobě samotnému, o ztrátu smyslu života i vlastní identity, a to už po krátké době na ulici.

Od počátku devadesátých let poskytují lidem bez domova pomoc zejména nevládní organizace, později také některá města. Od těchto organizací také pochází většina dostupných dat o bezdomovectví, z nichž vyplývá, že veřejnost takovou problematiku často vytěšňuje. Přístupy veřejné a státní správy se opírají o formální řešení, spíše než o pochopení obsahu závažného společenského problému, který spadá do kompetence několika českých ministerstev. Řešení ztěžuje i skutečnost, že poskytované služby jsou na území České republiky nerovnoměrně rozmístěné. Zjevně neúčinné jsou též občasné snahy úřadů vytlačit bezdomovce na okraj měst či do jiných obcí. Stručně řečeno čelíme nenápadnému pozvolnému růstu bezdomovectví, které nabývá mnoha podob a důsledků, jež nebude možné zvládnout bez komplexního přístupu, a to i s ohledem na růst nezaměstnanosti a migraci ze zahraničí.

Tento přístup, má-li uspět, musí zahrnovat uplatňování prevence, včetně osvěty a vzdělávání ve školách, sociální práce v ohrožených domácnostech musí mít i preventivní roli, neplacení nájemného a souvisejících poplatků je třeba řešit hned, ne až se problém stane neřešitelným

jinak, než vystěhováním. Zvláště je nezbytné podporovat všechny možnosti, které vedou k zachování soudržnosti rodiny a jejího společného bydlení v bytě. Je nutné zastavit odebírání dětí z rodiny jen proto, že dostupné bydlení není odpovídající.

Právě sociální bydlení, provozované obcemi, je základním nástrojem sociální integrace a jako takové musí být po nezbytnou dobu dostupné všem, kdo jsou v bytové nouzi, bez ohledu na to, jak se do této situace dostali. Podporujeme také pilotní odzkoušení modelu Housing first (poskytnutí dostupného bydlení jako předpokladu získání zaměstnání a začlenění do společnosti) s cílem jeho zavedení do praxe. Základní zdrojem příjmů domácností musí být zaměstnání. Proto je třeba zároveň podporovat zaměstnávání tzv. „nezaměstnatelných“ osob všemi dostupnými formami aktivní politiky zaměstnanosti včetně rozvoje tzv. sociálního podnikání.

Zkušenosti z jiných zemí ukazují, že nejvýznamnější je pro řešení bezdomovectví promyšlené politické rozhodnutí. Přijetí vládní Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020 je pozitivním vykročením, ale ovoce přinese až dlouhodobé trpělivé úsilí o konkrétní kroky v jejím naplňování.

Bezdomovectví je extrémní podobou sociálního vyloučení. Jeho přehlížení ohrožuje nezbytnou sociální soudržnost každé společnosti. Jako křesťané si uvědomujeme, že tuto zkušenost připomíná už Starý zákon: „Budeš se radovat ze všeho dobrého, co dal Hospodin, tvůj Bůh, tobě a tvému domu, ty i lévijec i bezdomovec, který bude mezi vámi.“ (Dt 26:11)

Václav Malý
biskup
předseda rady Iustitia et Pax
České biskupské konference

21. 5. 2014